

податкової соціальної пільги в оподаткуванні доходів фізичних осіб у повному розмірі сприятиме підвищенню рівня соціальної захищеності громадян, оптимізації структури сукупного попиту, покращенню якісного складу споживання харчових продуктів та підвищенню рівня доходів малозабезпечених верств населення, що в кінцевому підсумку дозволить пом'якшити соціальну напругу в суспільстві.

Література:

1. Юрій С.І. Оподаткування доходів сім'ї: сутність та необхідність запровадження в Україні / С.І. Юрій, Т.О. Кізима // Регіональна економіка. – 2010. – №3. – С. 165–171.

2. 80 відсотків населення України живе за межею бідності – ООН // Радіо Свобода. – 16.04.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26959841.html>.

3. В Україні увеличились масштабы бедности // Сегодня.ua. – 11.08.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/economics/enews/v-ukraine-velichilis-masshtaby-bednosti-741719.html>.

4. Радчук А. Курс на выживание: около 80% украинцев живут за чертой бедности // Слово і діло. – 08.04.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://ru.slovoidilo.ua/2016/04/08/kolonka/aleksandr-radchuk/obshhestvo/kurs-na-vyzhivanie-okolo-80-ukraincev-zhivut-za-chertoj-bednosti>.

Тулай О.І.

*К.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Сьогодні на державні фінанси впливає низка чинників соціального, економічного, екологічного й політичного характеру, викликаних дестабілізаційними процесами в Україні. Тому виникла необхідність запровадження нових механізмів у сфері взаємовідносин між центральними та місцевими органами влади. Децентралізація як процес розширення та зміцнення прав і повноважень адміністративно-територіальних одиниць спрямована

на підвищення рівня та якості життя населення. Важливо зазначити, що децентралізація управління здійснюється виключно за ініціативи та під контролем державних органів управління. Водночас неможливо провести децентралізацію, якщо органи місцевого самоврядування не готові взяти на себе відповідальність. У розвинутих країнах світу децентралізація є ефективним інструментом проведення урядової реорганізації з метою найбільш ефективного надання державних послуг.

Потреби людей змінюються під впливом науково-технічного прогресу, глобалізації та розвитку зовнішньоекономічних відносин. Водночас спостерігається збільшення вимог населення щодо якості товарів і послуг, що споживаються. З огляду на зазначене, централізоване надання суспільних благ є малоефективним. Органи місцевого самоврядування, які знаходяться ближче до жителів відповідної адміністративно-територіальної одиниці, оперують необхідною інформацією щодо потреб громадян й економічного становища регіону та перебувають під постійним наглядом виборців більш ефективно виконують покладені на них завдання і функції та з меншими витратами, ніж при централізованій системі управління [1, с. 353–354]. Загалом науковці виділяють кілька причин необхідності проведення децентралізації: 1) політичні зміни, що дозволили місцевим громадам відстоювати свою позицію; 2) технологічні зміни і глобальна інтеграція, що суттєво змінили бачення процесів централізованого управління і місцевого самоврядування; 3) проблеми системи централізованого управління та необхідність участі органів місцевого самоврядування у політичних й економічних процесах.

За словами американського економіста В. Оутса, децентралізація є позитивним явищем, оскільки локальні органи влади можуть краще визначити свої потреби як за обсягом, так і за властивостями суспільних благ. Водночас центральні органи влади приймають уніфіковані закони для всіх регіонів держави [2]. Теорема децентралізації В. Оутса стверджує, що при відсутності на витратах від централізованого надання суспільних послуг рівень суспільного добробуту буде вищим тоді, коли рівні споживання певних благ визначатимуться окремо в кожному територіальному утворенні, а не при підтриманні єдиного рівня їхнього споживання [3]. Це дає змогу органам місцевого самоврядування досягнути

рівня оптимальної ефективності виробництва локальних суспільних благ (за Парето).

Загалом можна виділити географічну, політичну, адміністративну та бюджетну децентралізації (рис. 1). Бюджетна децентралізація взаємопов'язана з географічною, політичною та адміністративною децентралізаціями, однак має свої особливості.

Рис. 1. Види децентралізації

Складено та узагальнено автором.

Сьогодні існують різні підходи до аналізу сутності бюджетної децентралізації. Наприклад, С. Герчаківський та О. Кабаш фіскальною (фінансовою) децентралізацією вважають здатність

місцевого самоврядування незалежно й ефективно забезпечувати суспільними послугами шляхом узгодження видатків органів влади з місцевими потребами й уподобаннями [4, с. 140].

Ми притримуємося позиції В. Андрущенка, який бюджетну децентралізацію вважає способом організації відносин бюджетної системи між бюджетами різних рівнів на основі передачі повноважень з відповідними фінансовими ресурсами з центру на регіональний і місцевий рівень самоврядування. При цьому, як вважає вчений, децентралізація супроводжується перерозподілом функцій між органами влади різних рівнів на користь регіональних і місцевих урядів; вона відповідає «золотому правилу» державних фінансів: витратити треба не більше кількісно, а більш ефективно й ближче до платників податків і споживачів фінансованих державою послуг [5, с. 7–8].

Таблиця 1

Переваги та недоліки децентралізації

Переваги децентралізації	Недоліки децентралізації
Позитивний вплив на макроекономічні показники	Складність процесу врегулювання макроекономічної ситуації
Можливість забезпечення потреб населення якісними послугами на локальному рівні	Диспропорції та нерівність соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць
Формування конкурентоспроможних органів місцевого самоврядування	Збільшення ймовірності, що виконання делегованих державних функцій буде менш скоординованим як по вертикалі, так і по горизонталі
Стимулювання розвитку громадянського суспільства	Низький рівень обізнаності членів громадянського суспільства може спровокувати «нечесне» використання влади
Розвиток регіональної економіки	Гальмування реалізації державних програм

Складено автором на основі наукових публікацій [4, с. 135; 7, с. 325; 8].

Поділяємо думку І. Луїної, що у процесі бюджетної децентралізації необхідно створити умови для: надання публічних благ відповідно до потреб і вподобань місцевого населення; підвищення відповідальності місцевих органів влади за виконання закріплених за ними функцій, а отже – за ефективність видатків

місцевих бюджетів; збільшення видатків місцевих бюджетів пропорційно до збільшення власних доходів і розвитку економіки відповідної території [6, с. 62].

Водночас необхідно зазначити, що процес децентралізації може мати як позитивні, так і негативні наслідки (табл. 1).

На нашу думку, з метою забезпечення сталого людського розвитку взаємодія органів влади різного рівня має відповідати таким умовам:

- наявність чіткого розмежування повноважень між рівнями державної влади;
- органи місцевого самоврядування мають володіти достатньою автономією щодо проведення бюджетної політики в межах своїх повноважень та території;
- органи місцевого самоврядування перебувають в умовах бюджетних обмежень. Це означає, що у разі збільшення доходів місцевого бюджету, вилучення до бюджетів вищого рівня не відбувається, а погіршення фінансово-економічної ситуації не компенсується за рахунок коштів бюджетів вищого рівня. Водночас, якщо зменшення доходів чи збільшення видатків місцевого бюджету відбулося внаслідок рішення, прийнятого органами влади вищого рівня, компенсація цих коштів є обов'язковою.

Література:

1. Фіскальна консолідація: макроекономічні проблеми та інституціональні засади: кол. моногр. / за заг. ред. Л.Л. Тарангул. – К.: Алерта, 2013. – 496 с.
2. Oates W. Federalism and Government Finance in «Modern Public Finance» / W. Oates // Edited by Quigley, John M. And Smolensky Eugene. – Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England, 1994.
3. Oates W. Fiscal Federalism / W. Oates. – N. Y.: Harcourt, Brace, Jovanovich, 1972. – 256 p.
3. Герчаківський С.Д. Теоретичний логос фіскальної децентралізації / С.Д. Герчаківський, О.Р. Кабаш // Регіональна економіка. – 2009. – №2. – С. 133–141.
5. Андрущенко В.Л. Міжбюджетні відносини в Україні і міжнародний досвід / В.Л. Андрущенко // Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії. – 2013. – №2. – С. 5–10.
6. Луніна І.О. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ / І. О. Луніна // Економіка України. – 2014. – №11. – С. 61–75.
7. Сало Т.В. Децентралізація фінансової системи: стан та оцінка рівня в Україні / Т.В. Сало // Ефективність державного управління. – 2013. – Вип. 35. – С. 324–330.

8. Свистун В.І. Децентралізація управління: переваги і недоліки [Електронний ресурс] / В.І. Свистун. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/2211/1/%D0%A1%D0%B2%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BD.PDF>.

Федоренко А.В.

*К.е.н., старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник ДУ «Інститут
економіки та прогнозування НАН України»*

ДОДАТКОВІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ТА УМОВИ ЇХ ЗАЛУЧЕННЯ

До додаткових джерел фінансування розвитку підприємств для цілей цього дослідження віднесено: 1) власні кошти громадян, що на сьогодні не використовуються як інвестиційні ресурси; 2) кошти юридичних осіб, призначені для інвестування, які не використовуються на інвестиційні цілі.

I. Особисті кошти громадян, що можуть використовуватися як інвестиції.

(1) Особисті доходи працівників за місцем роботи (заробітна плата та інші доходи), у разі їх інвестування у прості акції та облігації підприємства.

На сьогодні зазначені джерела практично не використовуються внаслідок відсутності у працівників стимулів для їхнього спрямування у виробництво, перш за все, податкових.

Заходи, які необхідно здійснити, щоб спрямувати доходи з оплати праці членів трудового колективу на придбання акцій та облігацій підприємства.

Правові. Внести зміни до Податкового кодексу України (ПКУ), що передбачають: і) звільнення від податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) особистих доходів, отриманих за місцем роботи, які спрямовуються на придбання простих акцій та / або корпоративних облігацій; ii) поширення на проценти, нараховані за корпоративними облігаціями, порядку оподаткування, передбаченого для дивідендів (за ставкою 5 відсотків під час виплати та за рахунок такої виплати).